

MEMO

Van : W.A.M. Hessing (Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie)
W.J. Weerheijm (Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie)
Aan : Dhr. B. Alting (Vibu Projectontwikkeling BV)
Onderwerp : Quickscan archeologie Leimuiden
Datum : 25 oktober 2016
Ons kenmerk : V16-34382/3375b/WW

Projectgegevens	
Toponiem / locatie	Leimuiden
Plaats	Leimuiden
Gemeente	Kaag en Braassem
Provincie	Zuid-Holland
Opdrachtgever	Vibu Projectontwikkeling BV
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. B. Alting
Projectnummer	V16-3375b
Uitvoerder en documentatie	Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie Mr. W.J. Weerheijm MA (archeoloog) E. van der Klooster (Fysisch-geograaf/GIS)
Projectleider/Senior archeoloog	Drs. W.A.M. Hessing

1 Inleiding

In opdracht van Vibu Projectontwikkeling BV heeft Vestigia een archeologische quickscan uitgevoerd met betrekking tot een locatie bij Leimuiden in de gemeente Kaag en Braassem. Voorafgaand aan de verdere ontwikkelingen wil Vibu graag een nader advies over de eventuele archeologische kansen en risico's. In opdracht van Vibu Projectontwikkeling BV heeft Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie daarom voor deze locatie een quickscan archeologie uitgevoerd, waarbij de bekende archeologische en cultuurhistorische gegevens en de daaraan verbonden planologische randvoorwaarden zijn samengebracht en voorzien van een eerste advies voor het vervolgtraject.

Het doel van de quickscan archeologie is kort te inventariseren wat

- 1) de geldende gemeentelijke beleidsmatige en ruimtelijke eisen en randvoorwaarden zijn ten aanzien van de archeologie, en
- 2) of er binnen het plangebied sprake is van archeologische waarden die door de voorgenomen herinrichting verstoord dreigen te worden, of
- 3) dat hierop een verhoogd risico bestaat.

Op basis hiervan zijn vervolgens aanbevelingen geformuleerd voor het vervolgtraject. Een quickscan archeologie is een eerste risico-analyse gericht op de vraag of verdere stappen in het kader van de ruimtelijke ontwikkeling noodzakelijk zijn. Het is geen volledig Bureauonderzoek (BO) conform de daartoe geldende specificaties uit de reeds genoemde Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3/4.0). Opdrachtgever wordt geadviseerd bij voortzetting van het

planologisch traject de uitkomsten en ons advies te bespreken met de betrokken overheid. Vestigia is graag bereid om desgewenst onze conclusies nader toe te lichten.

2 Basisgegevens plangebied

Het plangebied ligt ten westen van Leimuiden (de wijk Meerewijk) en beslaat de kavels 2348 en 1263 langs de Ringvaart, en ten zuiden daarvan kavel 3790 (afbeelding 4). Ten westen van het plangebied ligt de werf van Jan Kok. Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 5,1 hectare langs de Ringvaart (kavels 2348 en 1263) en ca. 1,7 hectare ten zuiden daarvan, bij de sportvelden (kavel 3790). Het noordelijk deel van het plangebied ligt op de strook tussen de Ringvaart in het noorden en de Grietpolder in het zuiden. Het zuidelijk deel van het plangebied ligt binnen de Grietpolder. Deze polder is in 1741 drooggelegd; de noordelijk gelegen Haarlemmermeerpolder in 1852. De Grietpolder ligt op ca. 4,3-4,0 m –NAP. De polder ligt lager dan de buitendijkse gronden omdat de polder destijds is uitgebaggerd en uitgeveend.

Afbeelding 1 Luchtfoto plangebied. Het plangebied is globaal in rood aangegeven. Bron: Bing Maps.

De percelen 2348 en 1263 in de buitendijkse zone zijn in het recente verleden in gebruik geweest als vuilstort, om precies te zijn van 1928 tot 1947. Het historisch bodemonderzoek uit 1995 maakt melding dat in 1928 een vergunning is verleend aan de Maatschappij voor ontginning van woeste gronden met toepassing van stedelijke afvalstoffen “Mijvo”. Op dat moment lag de strook langs de Ringvaart op ca. 0,4 m –NAP (tegenwoordig op ca. 0 – 1,0 m +NAP). De laatste stort is geweest in de naast gelegen wijk Meerewijk I in 1947; er is tot ca. 8-10 meter hoog gestort. De stortlaag in het plangebied is nu nog zeker 4,00 m dik. Het storten is in het westen begonnen bij de jachtwerf, richting het oosten. Halverwege is opnieuw vanuit het westen begonnen omdat de stort geleidelijk geklonken ingezakt was in de ondergrond.

Het kavel 3790 is deels in gebruik als voetbalveld. Het voetbalveld is in het verleden aangelegd met een laag ophoogzand (50 cm) met daarin drainage.

Afbeelding 2 Archeologische beleidskaart met Archis meldingen. Het plangebied is globaal in blauw aangegeven. Bron: Hornikx 2013.

3 Gemeentelijk beleid

De gemeente Kaag en Braassem beschikt over een gemeentelijke archeologische beleidskaart uit 2011¹, geactualiseerd in 2013². Volgens deze kaart ligt het noordelijk deel van het plangebied in een zone met een middelste hoge archeologische verwachting, waar bij plangebieden groter dan 2.500 m² en ingrepen dieper dan 30 cm –mv archeologisch onderzoek noodzakelijk is (afbeelding 2). Onder gebieden die zijn aangemerkt met een middelste hoge verwachting vallen de gebieden waar in het verleden bewoning mogelijk is geweest. Mogelijk gaat het hier om hoogveenkussens die in het verleden een droge plek boden om op te wonen. Daarnaast kunnen in dit soort zones ook perifere archeologische sporen aangetroffen worden. Dit is bijvoorbeeld het geval aan de randen van watergebieden, waar oude beschoeiingen, fuiken en dergelijke aangetroffen kunnen worden. Onduidelijk is waarom de oeverzone van een recente gegraven waterloop als de midden 19^e-eeuwse Ringvaart een verhoogde verwachting heeft gekregen voor archeologie. Het zuidelijk deel van het plangebied (sportvelden) valt in een zone met een lage archeologische verwachting; hier is op grond van het gemeentelijk beleid bij planontwikkeling geen archeologisch onderzoek noodzakelijk.

4 Bekende archeologische waarden in en rond de kavels 2348 en 1263

In Archis zijn binnen of nabij deze percelen geen archeologische monumenten, waarnemingen of vondsten geregistreerd (afbeelding 2). Ca. 300 m ten oosten van het plangebied staat

¹ Huizer *et al.* 2011.

² Hornikx 2013.

waarnemingsnr. 16.900 geregistreerd, een melding van een losse vondst van een bronzen hielbijl uit de Midden-Bronstijd. Alle andere waarnemingen liggen op een afstand van meer dan 750 m of verder.

Het noordelijk deel van het plangebied is zoals vermeld lang buitendijks gebied geweest, gelegen langs de Haarlemmermeer. Op een kaart van Balthasar Floris z. Berckenrode uit 1629 is de omgeving van het plangebied aangeduid als 't Griet', een buitendijkse oeverzone langs het meer.³ Op de Kadasterkaart 1811-1832 is de in 1741 ingepolderde Grietpolder zichtbaar, met de strook langs de open watervlakte van de Haarlemmermeer aangeduid als 'rietland'. Op de Topografische kaart van 1850 is de dijk langs de Haarlemmermeer al afgebeeld, nog net voor de drooglegging. Alle opvolgende topografische kaarten tonen het gebied als rietland; pas op de topografische kaart van 1950 verschijnt voor het eerst de werf direct ten westen van het plangebied. De stortplaats staat overigens niet op de topografische kaarten aangegeven.

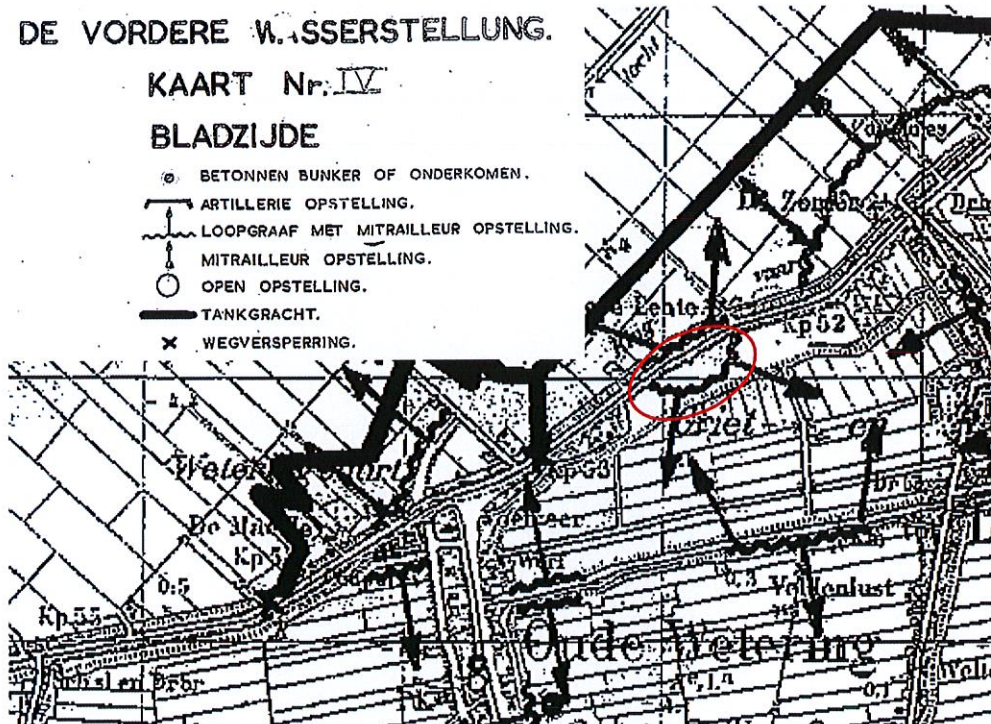

Tijdens de Tweede Wereldoorlog maakt het plangebied deel uit van een Duitse verdedigingslinie, de Vordere Wasserstellung, die door de Duitsers was aangelegd als een tweede verdedigings-/vertragslinie achter de Atlantikwall en bestond uit een combinatie van inundatiegebieden en verdedigingswerken in een gebogen lijn van Edam via Haarlem en Leiden naar Gouda (Moordrecht). Op kaarten die op basis van informatie van het verzet in 1944 en 1945 zijn samengesteld is de situatie rond het plangebied weergegeven (*afbeelding 3*)⁴. In het noordelijk deel van het plangebied langs de Ringvaart heeft een loopgravenstelsel gelegen waarvan een klein gedeelte ook nu nog op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) zichtbaar is (*afbeelding 4*). Niet zeker is of de stelling ook helemaal voltooid is.

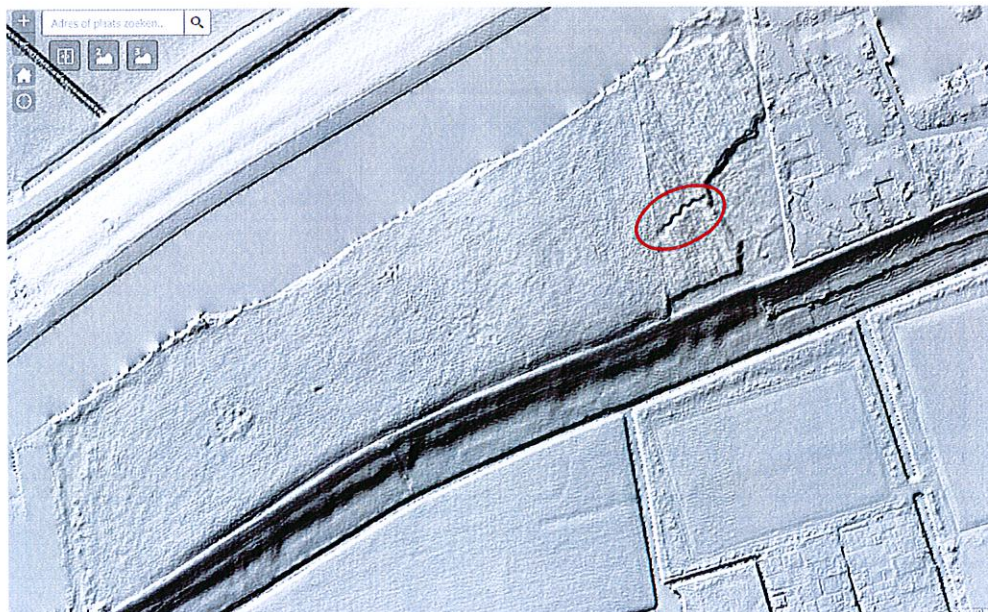
Omdat zich hier geen gevechtshandelingen hebben afgespeeld schatten wij de kans op andere relictten uit WO2 of op bijvoorbeeld niet gesprongen explosieven niet al te groot. Eind 2016 heeft een terreininspectie plaatsgevonden waaruit blijkt dat de percelen langs de Ringvaart een zeer geaccidenteerde indruk maken. Aanwijzingen voor meer restanten dan de loopgraaf die op het AHN beeld zichtbaar is, zijn niet gevonden.

³ www.noord-hollandsarchief.nl.

⁴ Bakker 2015.

Afbeelding 3 Militaire kaart van het plangebied. Het plangebied is globaal in rood aangegeven. Bron: Bakker 2015.

Afbeelding 4 Uitsnede AHN met in de rode ovaal een stuk van het oude loopgravenstelsel. Bron: AHN.

5 Uitgevoerd onderzoek

In Archis zijn binnen het plangebied geen archeologische onderzoeken geregistreerd; aan de noordzijde van het plangebied is binnen het water van de Ringvaart onderzoeksmeldingsnr. 2298273100 geregistreerd. Het gaat hier om een grootschalig bureauonderzoek dat gezien de aard en het detailniveau niet relevant is voor het huidige plangebied.

6 Advies Vestigia

Op basis van het gemeentelijk beleid kan het zuidelijk deel (sportvelden) van het plangebied worden vrijgegeven.

Voor het noordelijk deel geldt dat vanwege de specifieke landschappelijke situering en bodemopbouw in combinatie met het gebruik als vuilstort de kans op behoudenswaardige archeologie uit de prehistorie tot en met de late middeleeuwen zeer klein tot nihil geacht moet worden. Er is zijn wel aanwijzingen voor restanten uit de Tweede Wereldoorlog, waarvoor de gemeente nog geen specifiek beleid heeft geformuleerd. Vestigia adviseert daarom om met de gemeente contact op te nemen met de vraag in hoeverre de gemeente waarde hecht aan inpassing en/of verder onderzoek van een klein gedeelte van een niet-gebruikte Duitse loopgraaf. Een klein stukje daarvan, in het oostelijk deel van de noordelijke zone, is nog herkenbaar op de AHN. De stelling is niet of nauwelijks gebruikt en is ons inziens mede daarom slechts van beperkte historische waarde. Historisch onderzoek heeft al plaatsgevonden. De belevingswaarde is ons inziens minimaal, de eventuele baten van behoud of inpassing wegen niet op tegen de kosten. Het is echter aan de gemeente om over behoud of inpassing een definitieve uitspraak te doen. Indien de gemeente behoud of verder onderzoek niet nodig acht, zou het plangebied op grond van bovenstaande argumenten verder vrijgegeven kunnen worden. Eventueel kan in de toekomstige inrichting een verwijzing worden gemaakt naar de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog.

Literatuur

BAKKER, A., 2015: een Duitse linie door Leimuidense polders, *Tijdinghen* maart 2015.
HORNIKX, S., 2013: *Notitie aanpassing archeologische beleidskaart gemeente Kaag en Braassem* (TML563).
HUIZER, J./N. DE JONGE/S. VAN DER A/N.F. MULDER, 2011: *Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart gemeente Kaag en Braassem*, Amersfoort (ADC Heritage rapport H039).

Digitale bronnen

- ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND: www.ahn.nl.
- ARCHEOLOGISCH INFORMATIESYSTEEM (ARCHIS):
<http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>.
- STICHTING INFRASTRUCTUUR KWALITEITSBORING BODEMBEHEER: www.sikb.nl.
- TOPOTIJDSREIS: www.topotijdsreis.nl.